

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Ці Правила відповідно до Закону України «Про дорожній рух» встановлюють єдиний порядок дорожнього руху на всій території України. Інші нормативні акти, що стосуються особливостей дорожнього руху (перевезення спеціальних вантажів, експлуатація транспортних засобів окремих видів, рух на закритій території тощо), повинні ґрунтуватися на вимогах цих Правил.

Сьогодні в Україні діють єдині Правила дорожнього руху, що мають нормативний характер. Вони затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року № 1306 та як правовий документ, який ґрунтується на Законі України «Про дорожній рух», встановлюють порядок руху транспортних засобів і пішоходів, дотримання якого забезпечує безпеку всіх учасників дорожнього руху. Вислів «на всій території України» означає, що дія Правил поширюється як на вулично-шляхову мережу, так і поза нею. З цього випливає, що вимоги Правил повинні виконуватися в усіх місцях, де можливий рух транспортних засобів або пішоходів (наприклад, на закритих територіях заводів, стоянок або в полі).

Одночасно Правила встановлюють, що будь-які особливості руху, пов'язані з типом експлуатованого транспортного засобу (кар'єрні автомобілі, лісовози, автотранспортувачі тощо) або особливостями самої території (завод, гаражний кооператив тощо), а також введені за допомогою додаткових нормативних актів або інструкцій, повинні ґрунтуватися винятково на вимогах Правил.

1.2. В Україні встановлено правосторонній рух транспортних засобів.

Ця норма повинна бути обов'язково засвоєна кожним водієм пішоходом, бо вона є основоположною. У суворій відповідності цим положенням в Україні розробляються конструкції механічних транспортних засобів (світло фар повинно «розкривати» праве узбіччя, робоче місце водія розташовується з лівого боку), озміщуються технічні засоби регулювання руху (дорожні знаки, світлофори встановлюються праворуч), наноситься відповідна дорожня розмітка, для підвищення безпеки об'єкти дорожнього сервісу будуються, як правило, з правого боку дороги.

1.3. Учасники дорожнього руху зобов'язані знати й не тільки виконувати вимоги цих Правил, а також бути взаємно ввічливими.

Забігаючи трохи наперед, зауважимо, що Правила відносять до учасників дорожнього руху пішоходів, водіїв, пасажирів і поначив тварин, тобто всіх користувачів дороги, тому знання Правил є обов'язковим для кожного з них. Чітке виконання положень Правил сприяє взаємній довірі й повазі, безпечному співіснуванню на дорозі всіх учасників дорожнього руху. Будь-які відхилення від положень Правил можуть призвести до дорожньо-транспортної пригоди, тобто завдати шкоду майну, нанести шкоду здоров'ю людей і навіть до людських жертв. Унаслідок порушення положень Правил всіма категоріями учасників дорожнього руху щорічно в Україні гине близько 3,5 тисяч чоловік, а понад тисяч осіб отримують тілесні ушкодження.

1.4. Кожний учасник дорожнього руху має право розраховувати на те, що й інші учасники виконують ці Правила.

Будь-яка розбіжність із положеннями Правил, відхилення від вимог може порушити встановлений порядок дорожнього руху і створити загрозу для його безпеки, бо в цих випадках інші учасники дорожнього руху будуть діяти відповідно до вимог

Правил і розраховувати на взаємне дотримання їх будь-якою іншою особою. Під виразом «інші учасники» слід розуміти не лише безпосередніх учасників дорожнього руху, але й осіб, які обслуговують дорогу.

Із урахуванням характеру порушень Правил і тяжкості їх наслідків застосовується диференційована відповідальність: за умови наявності причинного зв'язку між фактом порушення Правил та негативними наслідками настає більш сувора відповідальність.

Наявність цієї норми дозволяє, наприклад, пішоходу розраховувати на те, що за кермом транспортного засобу, що рухається, перебуває особа, яка вміє керувати транспортним засобом, має спеціальну підготовку і відповідний документ, а в разі перетину траєкторій руху транспортного засобу і пішохода водій цього транспортного засобу буде діяти саме так, як передбачено Правилами.

1.5. Дії або бездіяльність учасників дорожнього руху та інших осіб не повинні створювати небезпеку чи перешкоду для руху, загрожувати життю або здоров'ю громадян, завдавати матеріальних збитків.

Особа, яка створила такі умови, зобов'язана негайно вжити заходів до забезпечення безпеки дорожнього руху на цій ділянці дороги та вжити всіх можливих заходів до усунення перешкод, а якщо це неможливо, попередити про них інших учасників дорожнього руху, повідомити уповноважений підрозділ Національної поліції, власника дороги або уповноважений ним орган.

Як приклад бездіяльності може бути ненадання необхідної допомоги потерпілому в ДТП, неусунення перешкоди на дорозі (випав і не прибраний водієм вантаж під час його перевезення; невімикнення аварійної світлової сигналізації на транспортному засобі, що зупинився на дорозі у зв'язку з технічною несправністю і створює перешкоду для руху іншим його учасникам). Акцентуючи увагу на цьому питанні, Правила мають на меті дбати про безпеку людей і збереження майна. Очевидна і суть цієї вимоги: зобов'язати учасників дорожнього руху і посадових осіб під час руху або його забезпечення (утримання доріг та їх облаштування) своїми діями прагнути звести негативні наслідки, що виникають, до мінімуму. ДСТУ 3587:2022 «Безпека дорожнього руху. Автомобільні дороги, вулиці та залізничні переїзди. Вимоги до експлуатаційного стану» встановлює вимоги до експлуатаційного стану автомобільних доріг, вулиць і доріг населених пунктів, залізничних переїздів та вимоги до експлуатаційного стану технічних засобів організації дорожнього руху, обладнання автомобільних доріг, вулиць і доріг населених пунктів, а також залізничних переїздів. Цим ДСТУ визначені як граничні відхилення від встановлених вимог, так і терміни ліквідації таких відхилень. Так, відхилення висотної позначки кришки оглядового люка відносно рівня покриття проїзної частини не повинно перевищувати 1,0 см, а відхилення висотної позначки решітки дощоприймального колодязя відносно рівня покриття проїзної частини не повинно перевищувати 2,0 см. Ці недоліки повинні бути усунені не пізніше 7 діб з моменту їх виявлення.

1.6. Використовувати вимоги не за їх призначенням дозволяється з урахуванням вимог статей 36–38 Закону України «Про автомобільні дороги».

Ці положення Правил є уніфікованою нормою Закону України «Про дорожній рух», бо додатково акцентує увагу на тому, що автомобільні дороги повинні задовольняти потреби держави та населення в перевезеннях пасажирів і вантажів, а також

забезпечувати безпеку учасників дорожнього руху. Використання їх із іншою метою (наприклад, сушіння зерна, сіна, складування будь-яких матеріалів тощо) забороняється. Організація дорожнього руху покладена на власника доріг, відповідно тільки йому дозволено установка засобів організації дорожнього руху.

Стаття 36 Закону визначає порядок використання автомобільних доріг для проведення народних гулянь, масових заходів, а також спортивних змагань; стаття 37 — порядок будівництва споруд, об'єктів дорожнього сервісу, автозаправних станцій, прокладення інженерних мереж та виконання інших ремонтних робіт у смузі відведення дороги; стаття 38 — порядок розміщення рекламоносіїв у смузі відведення автомобільної дороги.

1.7. Водії зобов'язані бути особливо уважними до таких категорій учасників дорожнього руху, як велосипедисти, особи, які рухаються в кріслах колісних, та пішоходи. Усі учасники дорожнього руху повинні бути особливо обережними до дітей, людей похилого віку та осіб з явними ознаками інвалідності.

Цей пункт Правил закріплює гарантії безпеки окремих категорій учасників дорожнього руху — дітей, громадян похилого віку, а також осіб з ознаками інвалідності, які в силу певних обставин (віку, поганого здоров'я) не можуть чітко виконувати вимоги Правил або недостатньо усвідомлюють, що вони своєю поведінкою створюють перешкоду чи небезпеку для інших учасників руху. Останні зобов'язані бути особливо уважними в місцях появи осіб з особливими потребами: водії — знижувати швидкість, давати дорогу тощо; пішоходи — надавати допомогу, наприклад, при переході проїзної частини; пасажери — створювати належні умови перебування зазначених категорій осіб у транспортному засобі та безпечної їх посадки або висадки.

1.8. Обмеження в дорожньому русі, крім передбачених цими Правилами, можуть бути запроваджені в установленому законодавством порядку.

Повторення в Правилах вимоги, аналогічної Закону України «Про дорожній рух», сприяє реалізації прав громадян на свободу їх пересування по автомобільних дорогах. У силу цього положення будь-яке обмеження такого права повинно мати законні підстави (проведення робіт, ліквідація наслідків стихійних лих, проведення певних спеціальних заходів тощо). Повний перелік умов та компетенцій відповідних органів щодо введення обмежень у дорожній рух сформульований у статтях 26 і 26-1 згаданого Закону.

Стаття 26 Закону визначає порядок обмеження або заборони дорожнього руху під час виконання робіт, стаття 26-1 — під час проїзду окремих осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона (Президент України, прем'єр-міністр, голова Верховної Ради, глави іноземних держав, парламентів і урядів, керівників міжнародних міжурядових організацій та іноземних делегацій, які перебувають в Україні з офіційним візитом).

Статтею 26-1 чітко регламентується час введення тимчасового обмеження на рух у випадку проїзду осіб, які охороняються: вводиться не раніше ніж за 10 хвилин і скасовується не пізніше ніж через 3 хвилини після проїзду.

Крім того, цією ж статтею передбачено, що під час проїзду осіб, які охороняються, дозволяється рух автомобілів швидкої медичної допомоги, пожежної охорони, поліції, оперативно-рятувальних та інших аварійних служб, які виконують невідкладні службові завдання.

Відхилення від вимог нормативно-правових актів, як і інші форми та методи введення обмежень для учасників дорожнього руху, є неправомірними.

1.9. Особи, які порушують ці Правила, несуть відповідальність згідно із законодавством.

Інтереси захисту суспільства від важких наслідків дорожньо-транспортних пригод повною мірою зумовлюють необхідність прийняття примусових заходів впливу до осіб, які не бажають добровільно дотримуватися Правил дорожнього руху. За подібні порушення на підставі чинного законодавства передбачена дисциплінарна, адміністративна, кримінальна та цивільна відповідальність.

За порушення Правил до учасника дорожнього руху застосовують переважно заходи адміністративного впливу у вигляді попередження, штрафу або тимчасового позбавлення права на керування всіма видами транспортних засобів. Законом України від 24.09.2008 р. № 586-VI за окремі порушення Правил в Кодексі про адміністративні правопорушення введені такі покарання, як адміністративний арешт, громадські роботи, обов'язкове оплатне вилучення транспортного засобу. За порушення правил зупинки або стоянки, розміщення транспортного засобу таким чином, що суттєво перешкоджає дорожньому руху або створює загрозу безпеці руху, він може бути тимчасово затриманий шляхом доставки для зберігання на спеціальний майданчик чи стоянку.

Якщо порушення Правил призвели до скоєння дорожньо-транспортної пригоди, у якій загинули або були травмовані люди, особи, винні в цьому, притягаються до кримінальної відповідальності.

Залежно від характеру й обставин порушення, яке призвело до вчинення дорожньо-транспортної пригоди, на підставі цивільного законодавства з винного може бути стягнена повна або часткова сума завданого матеріального та морального збитку.

Власник (водій) транспортного засобу, який є джерелом підвищеної небезпеки, відповідно до Цивільного кодексу, може нести матеріальну відповідальність за заподіяну цим транспортним засобом шкоду.

1.10. Терміни, що наведені у цих Правилах, мають таке значення:

Терміни в Правилах мають специфічний характер і дещо відрізняються від загальноприйнятих, чим і викликана необхідність спеціального їх тлумачення. Значна частина термінів у Правилах є нововведенням, деяка частина оновлена, однак об'єднує їх одна мета — однозначне тлумачення положень цього нормативного акта як для учасників дорожнього руху, так і для обслуговуючих та контролюючих осіб, зробити його більш зрозумілим для тих, хто вивчає та застосовує його положення на практиці.

автобус — автомобіль з кількістю місць для сидіння більше дев'яти з місцем водія включно, який за своєю конструкцією та обладнанням призначений для перевезення пасажирів та їхнього багажу із забезпеченням необхідного комфорту та безпеки;

Відповідно до ДСТУ 2984-95 «Засоби транспортні дорожні. Типи. Терміни та визначення», розрізняють такі види автобусів: мікроавтобус — одноповерховий автобус з кількістю місць для сидіння не більше сімнадцяти, з місцем водія включно; автобус загального призначення — для перевезення пасажирів по маршрутах як громадський транспорт;

міський автобус — автобус загального призначення, який за своєю конструкцією та обладнанням пристосований для міських і приміських перевезень; має місця для сидіння та спеціальні місця поза проходом для стояння, забезпечує можливість переміщення пасажирів усередині автобуса;

міжміський автобус — автобус загального призначення, який за своєю конструкцією та обладнанням пристосований для міжміських перевезень, поза проходом не має майданчиків для стояння, може перевозити пасажирів, які стоять у проході, тільки на короткі відстані;

автобус далекого прямування — автобус загального призначення, який за своєю конструкцією та обладнанням пристосований для перевезення пасажирів, які тільки сидять, на далекій відстані з необхідним рівнем комфортності;

спеціалізований автобус — автобус, який за своїми характеристиками не відповідає жодному з вище зазначених типів, має спеціальне обладнання і призначений в основному для перевезення пасажирів певних категорій або певних професій;

зчленований автобус — автобус, який складається з двох і більше жорстких, шарнірно з'єднаних між собою секцій так, що забезпечується переміщення пасажирів з однієї секції в іншу.

автомагістраль — автомобільна дорога, що: спеціально побудована і призначена для руху транспортних засобів, не призначена для в'їзду на прилеглу територію або виїзду з неї;

має для кожного напрямку руху окремі проїзні частини, відокремлені одна від іншої розділювальною смугою;

не перетинає на одному рівні інші дороги, залізничні і трамвайні колії, пішохідні і велосипедні доріжки, шляхи проходу тварин, має огороження на узбіччях і розділювальній смузі та обгороджена сіткою;

позначена дорожнім знаком 5.1;

Виокремлення терміна *автомагістраль* як частини автомобільної дороги спричинене тим, що умови забезпечення безпеки дорожнього руху при збільшених швидкісних режимах вимагають від учасників дорожнього руху більш жорсткого дотримання вимог Правил в цих умовах.

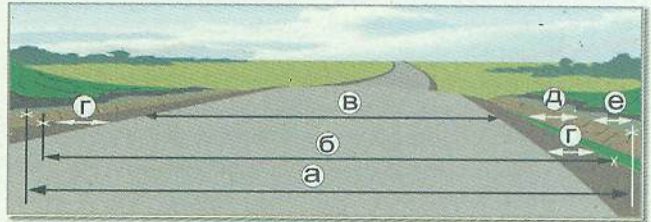
автомобільна дорога, вулиця (дорога) — частина території, зокрема в населеному пункті, з усіма розташованими на ній спорудами (мостами, шляхопроводами, естакадами, надземними і підземними пішохідними переходами) та засобами організації дорожнього руху, призначена для руху транспортних засобів і пішоходів та обмежена по ширині зовнішнім краєм тротуарів чи краєм смуги відводу. Цей термін включає також спеціально побудовані тимчасові дороги, крім довільно накатаних доріг (колій);

У Правилах використовується узагальнений термін «дорога», який включає в себе всі типи вулиць і доріг (провулки, бульвари, спуски тощо) незалежно від місця їх розташування та параметрів. Найбільш істотними відмінностями міських вулиць від позаміських автомобільних доріг є наявність на перших спеціальних шляхів для руху пішоходів (тротуарів) та широке застосування світлофорного регулювання.

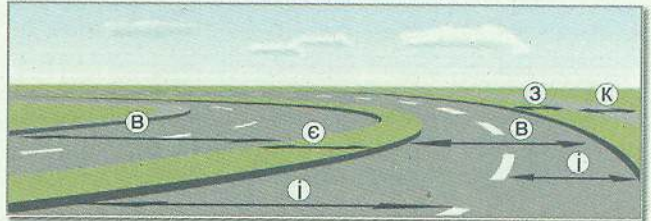
Оскільки в технічній літературі під «автомобільною дорогою» мається на увазі комплекс інженерних споруд, призначених для забезпечення автомобільних перевезень, і елементи цього комплексу розміщуються в межах смуги відведення, то відповідно до Правил під «автомобільною дорогою» розуміється тільки та

частина типового поперечного профілю замської дороги, яка розміщується між зовнішніми межами узбіч (за технічною характеристикою це ширина земляного полотна — рис. 1.1, а, б).

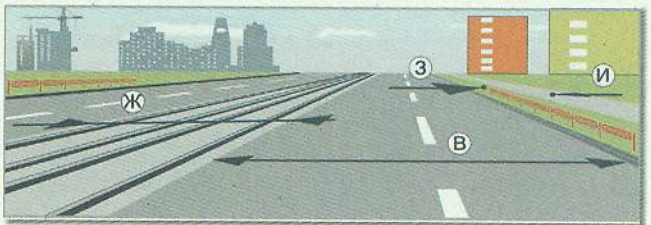
Для міської вулиці дорога включає поперечний переріз між зовнішніми межами тротуарів (рис. 1.1, в). Межею проїзної частини є тротуари (узбіччя), газони, що відокремлюють проїзну частину від тротуарів, або розділювальна смуга.

а

б

в

Рис. 1.1. Основні елементи дороги: а — смуга відводу, б — земляне поле, в — проїзна частина, г — узбіччя, д — кювет, е — обріз, ж — розділювальна смуга, з — проїзна частина для руху рейкових транспортних засобів, з — зелені насадження, и — тротуар, і — смуга для руху нереєстрованих транспортних засобів, к — пішохідна (велосипедна) доріжка

У разі відсутності цих елементів з якихось причин межею проїзної частини є її зовнішні краї (на ґрунтових, польових дорогах — край торованої смуги).

Рис. 1.2. Загальний вигляд накатаної дороги

21 березня 2017 року Верховна Рада України доповнила Закон України «Про автомобільні дороги» статтю щодо автомобільних доріг оборонного значення. Згідно цієї статті такими дорогами є автомобільні дороги, необхідні для забезпечення оборони і безпеки України, з'єднання військових та інших спеціальних об'єктів, призначених в умовах воєнного часу для військових перевезень, евакуації населення, перевезень, пов'язаних з евакуацією вантажів, народногосподарських перевезень.

До автомобільних доріг оборонного значення можуть бути віднесені будь-які автомобільні дороги незалежно від їх форми власності та значення. Віднесення автомобільної дороги до автомобільних доріг оборонного значення не є підставою для обмеження руху транспортних засобів такою автомобільною дорогою, за винятком випадків її використання в період дії воєнного стану.

автомобільні дороги державного значення — автомобільні дороги загального користування, до яких належать міжнародні, національні, регіональні та територіальні автомобільні дороги, які позначені відповідними дорожніми знаками;

Перелік автомобільних доріг загального користування державного значення із зазначенням індексу кожної дороги та протяжності, а також із класифікацією (міжнародні, національні, регіональні тощо) затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 р. № 1318 «Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення». Автомобільні дороги державного значення підрозділяють на міжнародні, національні, регіональні та територіальні. До міжнародних автомобільних доріг належать дороги, які суміщаються з міжнародними транспортними коридорами та/або входять до Європейської мережі основних, проміжних і з'єднувальних автомобільних доріг та відгалужень, мають відповідну міжнародну індексацію та забезпечують міжнародні автомобільні перевезення. Вони позначаються знаком 5.66–5.67.2 з літерою «М» (рис. 1.3, а). До національних автомобільних доріг належать автомобільні дороги, які суміщені з національними транспортними коридорами і не належать до міжнародних автомобільних доріг; та автомобільні дороги, які з'єднують місто Київ, адміністративний центр Автономної республіки Крим, адміністративні центри областей, місто Севастополь між собою, великі промислові та культурні центри з міжнародними автомобільними дорогами. Національні дороги позначаються дорожнім знаком 5.66–5.67.2 з літерою «Н» (рис. 1.3, б). До регіональних автомобільних доріг належать автомобільні дороги, які з'єднують між собою дві або більше областей, автомобільні дороги, які з'єднують основні міжнародні автомобільні пункти пропуску через державний кордон, морські й авіаційні порти міжнародного значення, найважливіші об'єкти національної культурної спадщини, курортні зони з міжнародними та національними автомобільними дорогами. Регіональні дороги позначаються знаком 5.66 (або 5.67.3) з літерою «Р» (рис. 1.3, в).

Рис. 1.3. Дорожні знаки, які позначають дорогу (маршрут)

автопоїзд (транспортний состав) — механічний транспортний засіб, що з'єднаний з одним або кількома причепами за допомогою зчепного пристрою;

У транспортному потоці автопоїзди значно впливають на рух руху інших транспортних засобів як в умовах міста, так і на дорогах поза населеними пунктами. Це проявляється в зниженні швидкості руху транспортного потоку, особливо під час руху на підйомах і ділянках доріг з утрудненими умовами обгону. В автопоїзда, що рухається з особливо великою швидкістю, спостерігаються відхилення (заноси) причепа в поперечному напрямку. Це веде до збільшення ширини смуги, яка займається автопоїздом, що особливо небезпечно під час зустрічних роз'їздів і обгонів.

Для попередження водіїв транспортних засобів про те, що назустріч рухається транспортний засіб з більш широким динаміч-

ним коридором і зустрічний роз'їзд вимагає від обох водіїв підвищеної уваги, застосовується розпізнавальний знак «Автопоїзд» (встановлюється відповідно до вимог пункту 30.3 «а» цих Правил). Знак автопоїзда повинен бути постійно увімкнений під час руху, а в темну пору доби або в умовах недостатньої видимості — і під час вимушеної зупинки, зупинки або стоянки на дорозі. Автопоїзди (незалежно від загальної довжини) повинні мати розміщений ззаду розпізнавальний знак (у формі прямокутника жовтого кольору розміром 1200 x 300 мм з каймою червоного кольору завширшки 40 мм) із світлоповертального матеріалу. На знакові чорним кольором може наноситися зображення вантажного автомобіля з причепом і зазначатися загальна довжина в метрах.

Пунктами 31.4.1 «б», «д» і 31.4.7 «д» Правил передбачені певні вимоги до технічного стану гальмівних систем і тягово-зчепного пристрою автопоїздів.

Порівняно з одиночними автомобілями автопоїзди забезпечують велику вантажопідйомність із збереженням достатніх маневрених властивостей, поперечних і поздовжніх габаритів та питомих тисків на дорогу, верхні межі яких обмежені відповідними нормами (див. пункт 22.5 цих Правил).

Автопоїзд має єдину гальмівну систему (як правило, пневматичну) і мережу електрообладнання, для цього передбачені спеціальні пневматичні й електричні роз'ємні сполучні пристрої. У важких дорожніх умовах застосовують автопоїзди з активними осями, тобто крутний момент двигуна передається не тільки на головні осі автомобіля-тягача, але й на одну або декілька осей причепа або напівпричепа.

За призначенням автопоїзди підрозділяють на вантажні (транспортні) й пасажирські. Причепа транспортних автопоїздів бувають як загального призначення, так і зі спеціальними кузовами (цистерни, рефрижератори, самоскиди).

У пасажирському русі як автопоїзди використовують причіпні (багатовагонні) і зчленовані (багатосекційні) автобуси та тролейбуси. У зчленованих автопоїздах як напівпричепа використовують окремі секції, з'єднані з головною секцією-тягачем гнучким зчленуванням так, що автопоїзд має загальний пасажирський салон.

безпечна дистанція — відстань до транспортного засобу, що рухається попереду по тій самій смузі, яка у разі його раптового гальмування або зупинки дасть можливість водієві транспортного засобу, що рухається позаду, запобігти зіткненню без здійснення будь-якого маневру;

Однією з умов забезпечення безпеки дорожнього руху в потоці транспорту, що рухається, є дотримання дистанції щодо рухомого попереду транспортного засобу (рис. 1.4). За цим положенням, безпечною дистанцією вважається відстань, яка більша ніж зупинний шлях транспортного засобу, що рухається позаду по тій самій смузі.

Дотримуючись безпечної дистанції, водій завжди забезпечує собі можливість своєчасно зупинити транспортний засіб і уник-

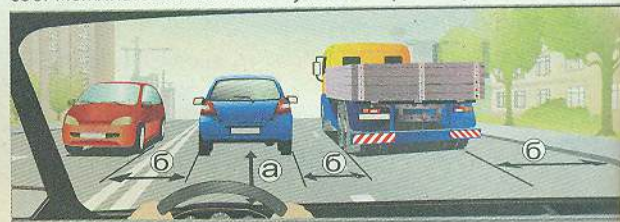

Рис. 1.4. Дистанція (а) і боковий інтервал (б)